

Nr 24

Utlåtande i anledning av motioner om ersättning för skada vid lämnande av hjälp i samband med trafikolycka.

I de likalydande motionerna I: 751 av herr *Svanström* och II: 861 av herrar *Polstam* och *Glinné*r hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utfärdandet av sådana regler att person, som i räddande och hjälpare syfte ingripit vid trafikolycka och därvid åsamkats skada till person eller egendom, måtte hållas skadeslös.

Motionerna har remissbehandlats.

Motionsskäl

Motiveringen till ovannämnda hemställan har följande innehåll.

I samband med vägtrafikolyckor händer det att förbipasserande bilister eller andra tillstädeskommande personer ingriper hjälpare. Det kan vara i sjukvårdande syfte vid personskador eller då det gäller att undanskaffa fordon från vägbana och därigenom upphäva risken för ytterligare olyckor. Sådana ingripanden måste betraktas såsom synnerligen värdefulla i de flesta fall. Dock händer det att skador på person eller egendom uppkommer för den eller dem som på detta sätt biträder i hjälpare syfte. Någon ersättning för uppkomna skador har såvitt vi kunnat konstatera ej utgått från trafikförsäkringsbolag, vari inblandade fordon varit försäkrade. Ej heller på annat sätt har ersättning kunnat utgå. I ett känt fall har inte ens ersättning för kemisk tvätt av en kostym som blivit nedblodad kunnat ersättas, trots att vederbörande, som arbetar inom sjukvård, lyckats undanföra en skadad person från en livligt trafikerad europaväg och därigenom räddat den skadade från att bli påkörd en andra gång. Därför bör det helt naturligt finnas regler som garanterar en hjälpare skadeersättning.

Nuvarande förhållanden m. m.

Allt sedan år 1935 har ersättning för s. k. samaritaskador utbetalats av Trafikförsäkringsföreningen, som är ett organ för samtliga trafikförsäkringsanstalter med ändamål att ha hand om angelägenheter som är förbundna med den ansvarighet som gemensamt åvilar dessa anstalter enligt lagen om trafikförsäkring å motorfordon samt att i övrigt tillvarata anstalternas gemensamma intressen i anledning av den av dem drivna trafikförsäkringsrörelsen. Föreningens stadgar har fastställts av Kungl. Maj:t och varje anstalt är enligt koncessionsvillkoren skyldig att tillhöra föreningen.

Med samarituskador avses skador som uppkommer på bil eller medföljande personers kläder genom blodflöde eller dylikt, då bilen tas i anspråk för att forsla en vid trafikolycksfall skadad person till läkare. Nu gällande ersättningsregler, som fastställts av föreningen den 15 februari 1940, har följande innehåll:

1. Då motorfordon tages i anspråk för att forsla en vid ett trafikolycksfall skadad person till läkare och därvid skada åsamkas fordonet eller de medföljandes kläder genom blodflöde eller dylikt (samarituskada), må ersättning för skadan utbetalas från trafikförsäkringen.

2. Ersättningen kan omfatta — förutom ersättning för avhjälpande av skadan — stilleståndsersättning enligt de i skadeståndsfall tillämpade grunderna och i fråga om trafikbilägare gottgörelse för samaritkörningen enligt tillämplig taxa.

3. Ersättning utgår ej om transporten skett med ambulansbil eller med motorfordon, som saknat föreskriven trafikförsäkring.

4. Är det från början uppenbart, att skadeståndsskyldighet för personskadan åvilar viss trafikförsäkringsgivare, och riktas ersättningsanspråket mot honom direkt, bör han reglera samarituskadan. I övriga fall utbetalas ersättningen genom Trafikförsäkringsföreningen.

5. Därest olycksfall inträffat i följd av trafik med motorfordon, äger föreningen, där denna utbetalat ersättningen, regressrätt — med fullt eller jämkat belopp — mot den eller de trafikförsäkringsgivare, som är skyldig utgiva skadestånd för personskadan. Skall ersättningen för personskadan fördelas mellan två eller flera trafikförsäkringsgivare, fördelas vid utöandet av föreningens regressrätt även ersättningen för samarituskadan mellan ifrågavarande trafikförsäkringsgivare enligt samma grund.

Mot vållande trafikant utövas regressrätt där så anses lämpligt.

6. De kostnader, vilka föreningen ej regressvis återfår, fördelas mellan medlemmarna enligt de regler, vilka gälla beträffande ersättning för skadefall, som avses i 21 § trafikförsäkringslagen.

Enligt förordningen den 23 april 1948 (nr 195) om ersättning och belöning av statsmedel vid biträde åt ordningsmakten kan gottgörelse utgå av allmänna medel åt sådana enskilda, vilka skadats till person eller egendom när de biträtt ordningsmakten vid ingripande mot person som stört den allmänna ordningen eller begått eller misstänkts för brott eller kunnat antagas vara farlig för allmän säkerhet. Ersättningen bestäms enligt de grunder som jämlikt 6 kap. strafflagen gäller för skadestånd. Ersättning skall dock inte utgå då biträde vare sig påkallats eller eljest syntts nödigt, inte heller då det lämnats mot uttryckligt förbud av polisverksamhetens utövare. Ersättningsfrågan prövas av länsstyrelse efter ansökan från den skadelidande, och statsverket inträder för belopp som utges till den skadelidande i dennes rätt mot den för skadan ansvarige.

Här må även nämnas att det enligt gällande svensk rätt icke föreligger någon allmän skyldighet att bistå den som befinner sig i fara. På vissa områden förekommer dock stadganden om skyldighet att vara verksam för att avvärja eller begränsa olyckor. Exempel härpå utgör 11 § brandlagen, 34 a § sjölagen jämförd med 294 § samma lag, samt 43 § vägtrafikförordningen jämförd med 5 § trafikbrottslagen.

Enligt 43 § *vägtrafikförordningen* får vägtrafikant, som med eller utan egen skuld haft del i uppkomsten av trafikolycka, icke genom att avlägsna sig från olycksplatsen eller eljest undandra sig att i mån av förmåga medverka till de åtgärder, vartill olyckan skäligen föranleder, såsom omhändertagande av skadad person. Denna bestämmelse är emellertid icke straffsanktionerad i vidare mån än som framgår av 5 § *trafikbrottslagen*. Detta innebär bl. a. att den, som visserligen kvarstannar på olycksplatsen men undandrar sig att lämna hjälp åt skadad, icke kan åtkommas med straff.

Beträffande förefintligheten och behovet av straffbestämmelser för underlåtenhetshandlingar i övrigt hänvisar utskottet till första lagutskottets utlåtande 1963: 41.

Remissyttranden

Utskottet har i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från *försäkringsinspektionen*. Tillfälle att avge yttrande har även beretts *Trafikförsäkringsföreningen* och *Motororganisationernas samarbetsdelegation*.

Försäkringsinspektionen och Trafikförsäkringsföreningens yttrande går i avstyrkande riktning medan Motororganisationernas samarbetsdelegation tillstyrker bifall till motionerna.

Försäkringsinspektionen erinrar om Trafikförsäkringsföreningens regler om samarituskador och understryker i samband därmed att dessa regler även medger att ersättning för s. k. samarituskador utbetalas från trafikförsäkringsrörelsen i fall då skadeståndsskyldighet inte föreligger. Utbetalningen sker då enligt ett frivilligt, av inspektionen den 9 oktober 1935 godkänt åtagande från trafikförsäkringsanstaltens sida. Inspektionen framhåller vidare att upplysning om föreliggande ersättningsmöjligheter hittills lämnats och kommer — enligt Trafikförsäkringsföreningens skrivelse, varav inspektionen tagit del — även i fortsättningen att lämnas i tillfredsställande omfattning. Med hänsyn härtill finner inspektionen anledning inte nu föreligga att påfordra ytterligare åtgärder från försäkringsbolagens sida.

Trafikförsäkringsföreningen framhåller att föreliggande möjlighet till ersättning ur trafikförsäkringen föranleddes av en del otrevliga händelser i samband med trafikolyckor, mot vilka händelser trafikförsäkringsanstal-

terna starkt reagerade. Vidare upplyses att föreningen för att sprida kännedom om ersättningsmöjligheten upprepade gånger ombesörjt artiklar i de stora motororganisationernas facktidsskrifter. Vidare har cirkulärartiklar distribuerats genom TT till dagspressen. Saken har även behandlats i radio och i föredrag i de olika motoristsammanslutningarna. Det är enligt föreningen att beklaga, om ersättningsmöjligheten det oaktat skulle vara okänd bland en del bilister och detta skulle föranleda dem att vägra att fullgöra den självklara plikten att hjälpa en medmänniska i nöd. För säkerhets skull skall föreningen försöka ordna så att saken ånyo får publicitet.

Föreningen understryker vidare att ersättningsanspråk alltid kan riktas mot föreningen, som i sådant fall omedelbart reglerar skadan. Det upplyses att ersättningsbeloppen varierar starkt. Av de belopp som under 1967 och 1968 utbetalats av föreningen i sådana här skadefall är det lägsta 42 kronor och det högsta 450 kronor. Avslutningsvis omnämns att i de fall, då en polisman beordrar transport av skadad person med bil, möjlighet synes föreligga att få viss ersättning från polisen för eventuell skada på bilen. I sådana fall då trafikförsäkringen icke är berättigad ersätta samaritsskada på grund av att densamma icke står i samband med trafikolycka, synes alltså i viss utsträckning möjlighet föreligga att få skadan ersatt av polisen. Föreningen understryker emellertid att de allra flesta transporter av det här slaget helt naturligt har att göra med trafikolyckor.

Motororganisationernas samarbetsdelegation (MSD) framhåller att Trafikförsäkringsföreningens ovan angivna regler ger möjlighet för den som biträder i hjälpande syfte vid en trafikolycka att, åtminstone delvis, få ersättning för de skador som därvid kan uppstå. Efter påpekande att även fall då annan person än bilist ingriper hjälpande berörs i motionen uttalas att några försäkringsbolag vid förfrågan förklarar att de i eget intresse mycket liberalt bedömer skadeståndsanspråk, när lämnad hjälp bidragit till att reducera skadorna vid trafikolycka.

För att rätten till ersättning även skall vara rättsligt garanterad tillstyrker MSD motionärernas hemställan. För att förebygga missbruk anses dock vissa reservationer vara nödvändiga i rätten till skadestånd. Viktigt synes i varje fall vara att kännedom om ersättningsmöjligheterna sprids till allmänheten. I detta hänseende framhålls att motororganisationernas tidskrifter vid upprepade tillfällen informerat i frågan och givetvis skall bidra till ytterligare kunskapsspridning. Därutöver bör enligt MSD ansvaret för informationen åvila Trafikförsäkringsföreningen och trafikförsäkringsbolagen.

Utskottet

I förevarande motioner hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller att regler utfärdas så att den hålls skadeslös, som i hjälpande syfte ingriper

vid trafikolycka och därvid själv åsamkas skada till person eller egendom.

Någon allmän skyldighet att bistå den som befinner sig i fara föreligger inte enligt gällande svensk rätt. Vägtrafikanter, som haft del i uppkomsten av trafikolycka, får emellertid enligt uttryckligt stadgande i vägtrafikförordningen icke undandra sig att i mån av förmåga medverka till de åtgärder vartill olyckan föranleder, såsom omhändertagande av skadad person. Som framgår av redogörelsen ovan är dock underlåtenhet härutinnan straffsanktionerad endast i viss utsträckning. Även om den juridiska skyldigheten att ingripa sålunda är begränsad, torde emellertid flertalet människor känna det som en plikt att lämna hjälp i här avsedda fall. Att bistånd ändock ofta vägras synes emellertid ovedersägligt. Ett huvudsakligt motiv för sådan vägran torde inte sällan vara att vederbörande befarar att själv ekonomiskt få svara för följderna av skada som vid ett ingripande kan drabba honom eller hans egendom. Mot denna bakgrund delar utskottet motionärernas uppfattning att det bör finnas regler som garanterar ersättning åt den som själv åsamkas skada då han lämnar bistånd i nu berörda fall.

Som närmare framgår av redogörelsen ovan har samtliga trafikförsäkringsanstalter antagit vissa regler om utgivande av ersättning för skador av det slag motionsyrkandet omfattar. Enligt dessa regler utbetalas, då motorfordon tas i anspråk för att forsla en vid ett trafikolycksfall skadad person till läkare, ersättning för skador som därvid åsamkas fordonet eller de medföljandes kläder genom blodflöde eller dylikt, s. k. samaritaskador. Ersättningen betalas från den obligatoriska trafikförsäkringen av vederbörande försäkringsgivare eller genom trafikförsäkringsbolagens gemensamma organ, Trafikförsäkringsföreningen. Genom att möjligheten till ersättning är begränsad till de fall då ett motorfordon tas i anspråk för transport av skadad till läkare torde — även om, som uppgivits i ett remissyttrande, reglerna tillämpas generöst — ersättning utebli i åtskilliga situationer. Exempel härpå utgör fall då skador åsamkas en hjälpande, när han flyttar en trafikskadad från en körbana till en mer skyddad plats eller bereder denne tillfällig vård i sin bostad. Vad nu sagts rubbas inte av de möjligheter till gottgörelse som allmänna skadeståndsrättsliga regler, trafikförsäkringslagen eller bestämmelser om ersättning vid biträde åt ordningsmakten kan erbjuda. En brist i nuvarande ordning ligger också däri att möjligheten till ersättning enligt de av trafikanstalterna antagna reglerna är rättsligt oreglerad och att praxis att ersättning utgår, trots att den gällt i snart 35 år, uppenbarligen inte är allmänt känd.

Nuvarande ersättningssystem är således enligt utskottets mening inte tillfredsställande. Starka skäl synes därför tala för en närmare prövning av motionärernas önskemål om författningsbestämmelser, som garanterar ersättning åt den som omhändertar eller på annat sätt hjälper vid trafikolycka skadad person och därvid själv skadas till person eller egendom. Spörs-

målet bör enligt utskottets mening kunna lösas i samband med en revision av lagstiftningen om ersättning för skada i följd av bruk av motorfordon eller upptagas i annat lämpligt sammanhang. I avvaktan på resultat härav synes det värdefullt att, som förutskickats i remissyttrandena i detta ärende, nu föreliggande ersättningsmöjligheter ges ytterligare publicitet.

Vad utskottet sålunda anfört bör bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Utskottet hemställer,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 751 och II: 861, i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet i det föregående anfört.

Stockholm den 25 mars 1969

På första lagutskottets vägnar:

ULLA LINDSTRÖM

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: fröken Mattson (s), herrar Hjorth (s), Schött (m), Svanström (cp)*, fru Lindström (s) och fru Lilly Ohlsson (s);

från a n d r a kammaren: fru Löfqvist (s), fru Kristensson (m)*, herrar Jönsson i Malmö (s), Hansson i Piteå (s), fru Bergander (s), herr Polstam (cp)*, fru Anér (fp) och fru Jonäng (cp)*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.